

Educació, societat i valors

«Llegir com viure. Homenatge a Joan Triadú, 1921-2010»

Crònica d'una exposició itinerant que ha arribat a Ribes de Freser per quedar-s'hi

Teresa Triadú
Coordinadora de l'exposició

«Hi ha un home d'uns setanta anys assegut davant d'una màquina d'escriure. La seva atenció està concentrada en el paper que hi ha al corró de la màquina i en un llibre, també en un feix de notes preses a mà, que no apareixen a la fotografia però que hi són. Vesteix amb una pulcritud senzilla i discreta: camisa blanca, jersei i corbata. Res a veure amb allò que en diem «d'anar per casa»..., tot i que som al seu despatx.

El fotògraf Àlex Garcia l'ha retratat de perfil i ha sabut jugar amb la llum de tal manera que l'ombra de l'home que escriu es projecta nítidament contra la paret. Una paret en la qual es veuen uns quants documents emmarcats: el diploma de concessió de

la Creu de Sant Jordi, el títol de professor de català signat per Pompeu Fabra, el primer destí de mestre a Granollers... i el telèfon. Un telèfon negre com un escarabat clavat a la paret amb el marcador de disc i el cordó recargolat, com els de tota la vida fins no fa gaires anys.

Darrere seu s'endevina una prestatgeria carregada de llibres. Diccionaris, textos de consulta, enciclopèdies, una Bíblia..., tot allò que necessita tenir a mà quan escriu. O quan llegeix. Perquè, de fet, l'home de la fotografia llegeix i escriu. Llegeix i viu. Més exactament, ha fet de l'escriure, lliçó. I del llegir, viure. L'home de la fotografia fa molts anys que exerceix de mestre, de crític literari, d'agitador cultural...

L'home de la fotografia és un patriota. I una persona decent [...].» (Joan Josep Isern, comissari de l'exposició, en el seu bloc *Totxanes, totxos i maons* - <http://blocs.mesvilaweb.cat/jotajotail/?p=237977>)

«Llegir com viure. Homenatge a Joan Triadú, 1921-2010» pretén fer-nos conèixer una mica més el vessant humà de Joan Triadú i ho fa a partir d'aquest retrat. Una exposició que vol mostrar la figura i l'obra de Joan Triadú. «Un intel·lectual d'una sola peça; escriptor, crític literari, pedagog i activista cultural», en paraules del Molt Honorable Senyor Artur Mas, president de la Generalitat de Catalunya, en motiu de l'homenatge que se li va retre el maig del 2011. En aquest mateix acte, Vicenç Villatoro deia: «L'activitat patriòtica de Joan Triadú és tota la seva vida, i inclou també, per tant, la feina com a crític i educador. Vull dir que no es tracta d'una actitud i un posicionament que ens il·luminin només sobre un fragment de la seva vida, sinó exactament tot al contrari: darrere de tot el que fa, en qualsevol àmbit, hi ha un motor cívic i patriòtic, la convicció que fer la feina ben feta en la cultura i en l'educació és la contribució a la tasca cívica de construir una Catalunya rica i plena.»

L'exposició, organitzada per la Generalitat de Catalunya i la Fundació Flos i Calcat, recull informació sobre la vida de Joan Triadú i presenta fragments de les seves obres, objectes personals i una selecció de cartes d'intel·lectuals, com Josep Palau Fabre, Esteve Albert, Josep Carner, Carles Riba, Mercè Rodoreda, Baltasar Porcel, Joan Pelegrí i Jordi Sarsanedas, entre d'altres, amb els quals Triadú mantenia correspondència.

A més de tot el material, i seguint el mateix fil de l'exposició, es complementa amb un audiovisual de 30 minuts, dirigit per Mireia Sallarès, que segueix la biografia de Joan Triadú i que combina textos de les *Memòries d'un segle d'or*, amb la locució de l'actor

Lluís Soler i amb fragments d'una entrevista de Sílvia Cópulo, la darrera que va fer a Joan Triadú, per al programa de TV3 (S)avis.

El muntatge expositiu és una metàfora de casa seva, ja que recrea el passadís llarg, farcit de llibres a banda i banda i, al fons, un recambró on tenia el despatx.

Aquest muntatge ha anat canviant de format i s'ha adaptat a cada espai on s'ha exposat.

Els comissaris de l'exposició, Joan Josep Isern i Susanna Àlvarez, en parlaven així en una entrevista feta pel diari *El Punt Avui*, publicada el 18 de gener de 2013: «El títol, «Llegir com viure», és el nom d'un llibre seu del 1963, un recull d'articles», i també «Per nosaltres, també fa referència al fet que molts hem après a llegir amb Triadú, bé com a alumnes, bé com a lectors. I aquesta frase conté un concepte de civilitat, de país de cultura, de país endreçat, molt de Triadú».

Per Joan Triadú, aquesta frase és una declaració sobre la lectura: ««Llegir com viure»: és a dir, que l'esquema i el disseny de la vida no rebutgin la lectura cap a la zona fàcil de la distracció ni l'estotgin cap al preciosisme cultural. El llibre com a obra de l'home en el temps segueix els tombants d'una vicissitud

doble: la seva i la del lector. El crític, dues vegades lector, acreix l'experiència pel seu compte, però té l'obligació de comunicar-la als altres i d'acabar-la en els altres. [...] Ensenyar literatura és, senzillament, que l'alumne llegeixi de gust. Fa molts anys, vaig titular un llibre meu *Llegir com viure*. Això és el que fa l'escola: els contes, amb els racons de lectura, amb el servei de biblioteques i ensenyant literatura.»

Segons Susanna Álvarez i Joan Josep Isern: «Triadú creu que el fet de llegir es complementa amb una actitud vital a què dóna sentit i valor creixent dia a dia. El seu immens respecte per la literatura com a font de plaer, però també d'exigència i de creixement, és el motor de la seva vida que es fa transversal en la seva trajectòria personal i professional.»

«Va treballar incansablement per fer que aquest fos un país amb personalitat pròpia, amb una llengua reconeguda i —malgrat totes les adversitats— d'un indiscutible valor cultural, polític i econòmic. Al final de la seva vida, Joan Triadú va deixar-nos el testimoni documental i escrit del seu compromís amb el país, i ho va fer tan clarament que cada dia que passa és més necessari que ens hi mantinguem fidels.»

«L'exposició repassa la vida de Joan Triadú amb les dades biogràfiques de rigor, però pren força i singularitat a partir dels seus textos... Les seves paraules són el fil conductor de l'exposició. No hem utilitzat un sol mot que no hagi estat dit o escrit per Triadú. Hem cregut que era la millor manera d'apropar-nos-hi, de presentar al gran públic la seva feina incansable per aconseguir un futur millor per al nostre país, i ahora mostrem —gràcies a la complicitat i col·laboració de la seva família— una part del seu fons personal.»

La mostra inicia la narració amb el text «Qui sóc i per què escric», elaborat quan va ser *L'escriptor del mes*. I a partir d'aquí en ressegueix la biografia i l'obra, amb un seguit d'epígrafs: «Vinc del que en dic de baix», «Tot s'ha de fer com si fos l'última vegada», «Exigent en poesia» (deia que aquesta frase era l'epitafi que volia), «Al mig del camí de la vida» (remet a la *Divina comèdia*, i a les memòries, que també emprèn a mig camí, quan coneix la seva dona i comença l'activitat clandestina), «Mestre és aquell que ens allibera» (el vessant de pedagog) i «Llegir com viure...».

Seguidament reproduïm alguns fragments de les paraules de Joan Triadú relacionades amb l'exposició:

Qui sóc i per què escric:

«Quan em demanen què cal posar a sota del meu nom com a definició de què sóc, sempre dic que posin pedagog i escriptor, tot i que tant un terme com l'altre em fan molt respecte.»

A més, si em preguntaven si sóc un pedagog en el sentit teòric de la pedagogia, de la mateixa manera que algú pot dir que és filòsof, haig de dir que no.

Si em pregunten si sóc escriptor, és a dir, algú que es dedica a escriure i que publica llibres amb la regularitat d'una dedicació principal i constant, també diré que no.

Al capdavant, doncs, pedagog i escriptor? Per què no? Sempre que els mots tinguin el valor relatiu que al capdavant els escau.»

Memòries d'un segle d'or:

«Les monges paüles del col·legi on vaig començar l'escolarització em parlaven una altra llengua i jo no les entenia. La primera vegada que vaig dir, en català, que havia d'anar a orinar, la monja de la classe va enviar-me al fons de l'aula de cara a la paret, fins que el pipí va lliscar cames avall i les llàgrimes de ràbia, calentes també, baixaven per les galtes.» (*Infantesa*, 1921)

«La idea d'editar una revista en aquelles circumstàncies dóna fe d'un optimisme i potser també d'una desconexió de la realitat notable. Hi pesava principalment l'afany cultural, a part del combat polític. Encara no sé ben bé com ens hi vam posar i de la manera com tothom va respondre.» (Revista *Ariel*, 1946).

«No érem precisament dues criatures, però a mi un festeig com el nostre em fa pensar en la infància, en la qual tant el bo com el dolent són més forts i més imprevistos que mai. [...] No hi havia divergència, sinó consolidació de posicions, partint del fet de compartir les mateixes conviccions essencials: la fe religiosa i la catalanitat.» (*A mig camí de la vida*, 1956).

«L'Any Fabra es va inaugurar el 20 de febrer de 1968, el mateix dia en què es complia el centenari del naixement del Mestre. La solemne presentació del

Palau de la Música Catalana, va presidir-la Carola Fabra, la seva filla.»

«Un dia de primavera del 1992, al CIC, van avisar-me que em demanava al telèfon la Pilar [la seva esposa]. De moment, com que no acostumava a fer-ho, vaig pensar que havia passat alguna cosa important que ens afectava. Ella només em va dir, gairebé cridant: «Joan! El Premi d'Honor!» En Miquel Taradell, membre del jurat, li acabava de telefonar perquè m'anunciés que m'havien concedit el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.»

«Aquella Catalunya de principis del segle XX i fins i tot dels mitificats i daurats anys posteriors, ha passat a ser un país amb personalitat pròpia i, des d'una llengua que ni pels mateixos catalans era apta i reconeguda, ha passat a ser un indiscutible valor cultural, polític i econòmic. Un país que lluita en tots els terrenys i en tots els seus dominis com ningú no havia previst.

En cap segle dels temps moderns tantes vides s'havien dedicat amb un esforç tan enorme al nostre redreçament cultural i social. Som una cultura i una llengua independents.»

Joan Triadú va ser distingit amb els principals premis i guardons (premi Ramon Fuster per la tasca pedagògica, Creu de Sant Jordi, Premi d'Honor Jaume I, premi Atlàntida per la tasca com a crític literari, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, Medalla al Mèrit Científic, Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya, etc.), i el 1998 va ser investit doctor honoris causa per la Universitat Ramon Llull.

Els darrers anys va publicar un seguit de llibres (*Dies de memòria 1938-1940: diari d'un mestre adolescent*, *Memòries d'un segle d'or* i *Textos i pretextos de pedagogia, 1938-2008*) que ressalten la rellevància i la presència de l'impuls patriòtic en tota la seva vida pública i privada, i que expliquen que, a dia d'avui, Joan Triadú continuï sent un referent com a crític literari, pedagog i activista cultural.

«Llegir com viure. Homenatge a Joan Triadú, 1921-2010», ha fet un recorregut per diferents poblacions del nostre país, estretament relacionades amb la seva vida:

Es va inaugurar al **Palau Robert de Barcelona**, el 18 de gener de 2013. A Barcelona és on va desenvolupar la seva trajectòria personal i professional. Era l'homenatge que li oferia el Govern de la Generalitat de Catalunya.

La **Biblioteca Joan Triadú** de Vic va acollir l'exposició el 9 de maig de 2013. A Vic hi ha una estreta relació amb la seva Universitat i la biblioteca que porta el seu nom, inaugurada l'any 1996. A Cantonigròs, a prop de Vic, hi va fer estada per guarir-se de la tuberculosi i més endavant hi va organitzar, durant 25 anys, el Concurs de Poesia. L'any 2002 va ser nomenat fill adoptiu de Cantonigròs. És on es reflecteix, especialment, el vessant literari.

El llibre *El Collsacabra. Itinerari espiritual* és fruit d'aquesta època de la seva vida.

Amb les seves paraules:

«El fet de dedicar-me una biblioteca, i a Vic, on he tingut tanta relació familiar, cultural i religiosa, ha estat un dels goigs més sentits, més plens i profunds de tots aquests anys de reconeixença pública.»
«No puc parlar de Cantonigròs només com a festa literària, amb la meua voluntat d'estar amb el poble, de ser poble. Allà dalt em reconeixien els amics, els companys de fonda, els veïns. A banda, hi havia la natura. Les passejades pel bosc, les sortides a llegir, quan el temps ho permetia...»

La **Casa de Cultura de Sant Cugat del Vallès** va inaugurar l'exposició cap a l'inici de curs, el 20 de setembre de 2013, una població que el relaciona amb l'Escola Thau Sant Cugat, creada l'any 1996, molts anys després de l'Escola Thau Barcelona, que ja té més de 50 anys. S'hi mostra el seu vessant pedagògic.

El llibre *Textos i pretextos de pedagogia, 1938-2008* sorgeix de la seva activitat com a pedagog i director de l'Escola Thau.

També cal destacar la seva relació amb l'Arxiu Nacional de Catalunya, que conté tota la seva documentació personal.

Amb les seves paraules:

«Devia fer més de trenta anys que la Maria Rosa Farré m'havia vingut a buscar per oferir-me l'ocupació

exclusiva d'una direcció tècnica general. Per tant, em vaig dedicar del matí al vespre, sovint a les nits, al CIC, i des del curs 1963-64 també a l'Escola Thau.» «Quan sóc a l'escola treballant, a dins de classe, sóc feliç. Sembla que una professió així ha d'omplir tota una vida al qui la sàpiga estimar. La vida a la classe es basa en el nervi del mestre, en el cor del mestre, en l'ànima del mestre, coses impalpables que han d'arribar als alumnes...»

El **Museu de Granollers** va ser el següent espai de l'itinerari. Es va inaugurar el 21 de novembre de 2013. Granollers és la ciutat on Joan Triadú va començar a fer de mestre fins que va esclatar la Guerra Civil. Aquí també s'hi mostra el vessant de mestre.

El llibre *Dies de memòria 1938-1940: diari d'un mestre adolescent* correspon al dietari que va anar escrivint durant aquest període de mestre a Granollers.

Amb les seves paraules:
«Havia complert setze anys. Em van avisar, em van donar la documentació corresponent i em van anunciar que a primers de gener havia de presentar-me a Granollers, a un determinat grup escolar, per començar la feina [...].

Els alumnes m'hi van ajudar molt. Com que els mestres anaven marxant cap a la guerra, tenien moltes ganes de tenir-ne un de seguit. També vaig aprendre molt.»

El **Museu de la Vila Rural de l'Espluga de Francolí** va acollir l'exposició a partir del 28 de febrer de 2014. Un espai de la Fundació Lluís Carulla amb la qual Joan Triadú va tenir molta relació a través dels premis Baldiri i Reixac, la seva col·laboració a les nades o la participació en els actes dels premis Jaume I, Òmnium Cultural i altres activitats relacionades amb la nostra cultura. S'hi veu reflectit el vessant d'activista cultural.

El llibre *Joan Triadú. L'impuls obstinat*, d'Agustí Pons, va ser editat per la Fundació Jaume I, actualment Fundació Lluís Carulla.

Amb les seves paraules:
«Del reguitzell de premis en què he col·laborat d'alguna manera, els que m'han plagut més són els instituits per un patrici que ja he anomenat repeti-

dament i que és present en tota aquesta època, Lluís Carulla. [...] Els premis Baldiri Reixac s'han adreçat a totes les escoles del nostre àmbit lingüístic. [...] Vaig ser durant vint-i-cinc anys, per voluntat de Lluís Carulla, president de l'organització dels premis, però mai membre del jurat [...]

Vaig assistir algunes vegades a l'Espluga de Francolí, tot un diumenge, a una jornada dedicada als alumnes, amb jocs i festes populars, al repartiment de premis, passant per l'escenari, i al dinar comunitari, molt nodrit, amb centenars d'alumnes, on també es retrobava tota aquesta comunitat educativa.»

Després d'un any i mig de recorregut, l'exposició «Llegir com viure» arriba a Ribes de Freser per quedar-s'hi. L'11 d'octubre de 2014, la **Biblioteca Municipal Terra Baixa de Ribes de Freser**, inaugura l'*Espai Joan Triadú. Llegir com viure*.

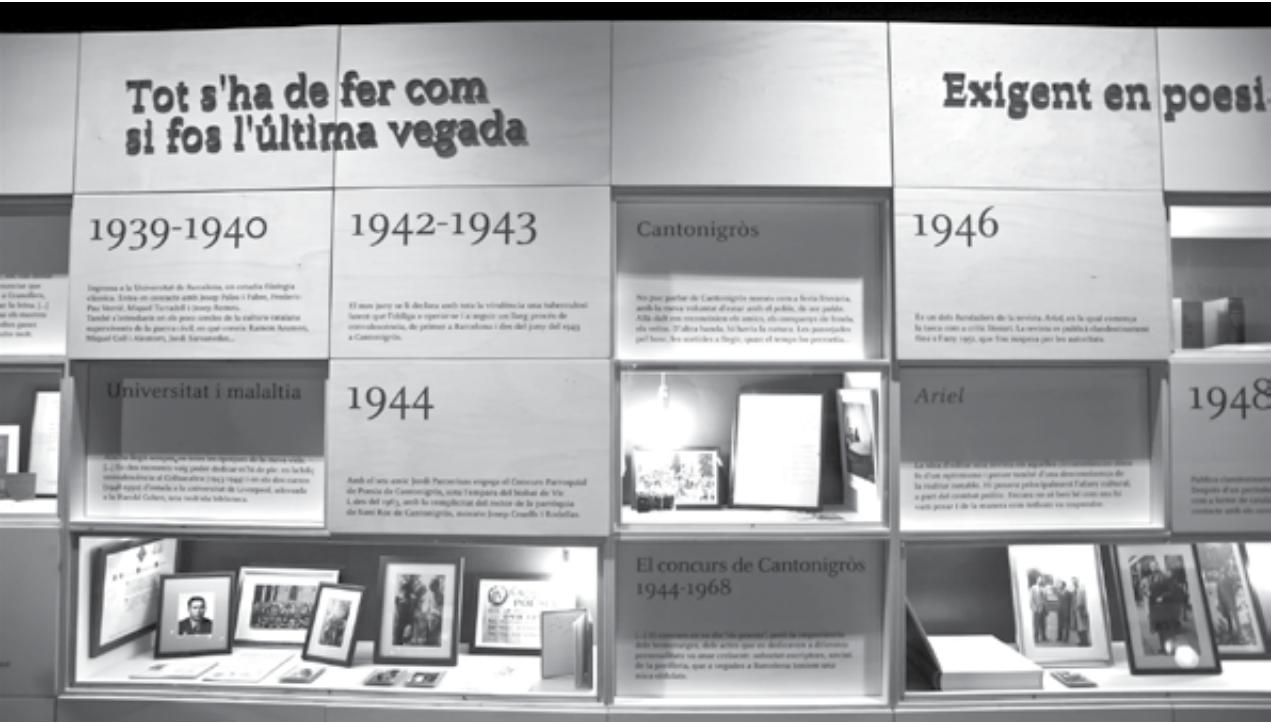
Ribes de Freser és la vila natal de Joan Triadú. A la Colònia Recolons, on va viure, hi ha l'edifici de l'antiga subestació hidroelèctrica, que actualment acull la biblioteca, i a la planta superior, l'Espai Joan Triadú.

A Ribes hi ha l'Institut Joan Triadú, i el Consell Comarcal del Ripollès organitza, cada any per Sant Jordi, els premis literaris infantils i juvenils Joan Triadú.

Amb les seves paraules:
«Últims dies a Ribes. M'ha provat molt. [...] Sortides, passejades, entre ruixats. He recorregut tot sol els camins de les fonts, de la Margarideta i de Santa Caterina, on berenàvem abans de la guerra. [...] Tot sembla en pau, però només ho sembla [...]. Però Ribes és el meu oasi, al cap de tres anys [...].

Clarejava quan hem sortit de Ribes, però encara era fosc quan hem passat la porta de casa i feia fred. Arran de la fàbrica hi havia llums i gent que ens deia "siau" o "apa". Passant la porta de can Recolons, el porter ens ha saludat des de darrere els vidres [...]. Me'n vull recordar d'aquest adéu a Ribes. Sé que he passat en pocs dies el bo i millor de la meua joventut.»

En la presentació del llibre *Memòries d'un segle d'or*, que és el fil conductor d'aquesta exposició, Joan Triadú va dir: «Si hagués de posar lema a les meves memòries seria: "Les coses importants són les que no ho semblen" (de Mercè Rodoreda).»

Organització:

Comissaris:

Susanna Àlvarez i Joan Josep Isern

Direcció:

Carme Cañadell

Coordinació:

Teresa Triadú i Santi Rifà

Disseny:

Virgínia Angulo i Eva Ríos d'ELISAVA, Escola Superior de Disseny i Enginyeria de Barcelona

Producció audiovisual:

Mireia Sallarès

Agraïments:

Eva Vilamala, Jaume Busqué, Lluís Soler i Joaquim Triadú

Producció i muntatge:

GROP, Exposicions i Museografia SL

Col·laboració:

Palau Robert de Barcelona, Ajuntament de Vic, Ajuntament de Sant Cugat del Vallès, Ajuntament de Granollers, Fundació Lluís Carulla i Ajuntament de Ribes de Freser

Patrocinadors:

